

ΟΜΙΛΙΑ

Του Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος & Αλμυρού
κ. Ιγνατίου

Με θέμα: «Σκοποί και προοπτικές της λειτουργίας του Συνοδικού Γραφείου
Προσκυνηματικών περιηγήσεων»

Στην Ημερίδα του Τμήματος Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Τμήματος Διοίκησης
Τουριστικών Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας
του Τ.Ε.Ι. Αθηνών, με κεντρικό θέμα

«Διαρκές Forum Θρησκευτικού Τουρισμού»

Διορθόδοξο Κέντρο της Εκκλησίας της Ελλάδος
16/11/2010

Αγαπητοί Σύεδροι,

Με ιδιαίτερη χαρά και τιμή σάς υποδεχόμαστε σήμερα στον φιλόξενο χώρο του Διορθόδοξου Κέντρου της Εκκλησίας της Ελλάδος, ένα τόπο φιλάδελφης συνάντησης και γόνιμου διαλόγου, που ορθώνεται δίπλα στην παλαιόφατη Ιερά Μονή Πεντέλης, διαχρονικό σημείο Εκκλησιαστικής, πολιτιστικής και ιστορικής αναφοράς. Ίσως και να μην υπήρχε καλύτερος τόπος για να συγκληθεί αυτή η Ημερίδα, θέμα της οποίας είναι ο Θρησκευτικός τουρισμός, αφού ο ιερός αυτός χώρος γίνεται, επί σειρά δεκαετιών, αν μη και αιώνων, χώρος προσκυνήματος, πνευματικής αναψυχής, εθνικού ανεφοδιασμού και ιστορικής αυτογνωσίας για τα πλήθη των επισκεπτών – προσκυνητών του. Προς όλους απευθύνουμε το καλώς ορίσατε και μεταφέρουμε τον πατρικό χαιρετισμό του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών & Πάσης Ελλάδος κ. Ιερωνύμου.

Πολύ συχνά ακούμε να χαρακτηρίζεται ο τουρισμός στον τόπο μας «βαριά βιομηχανία» της Ελλάδος. Ίσως και να είναι η μόνη βιομηχανία που της έμεινε, τελικά, αφού η πατρίδα μας, τις τελευταίες δεκαετίες, βιώνει την παρακμή της βιομηχανικής δραστηριότητας, που οφείλεται στην αναπτυξιακή ανικανότητα του σύγχρονου κράτους. Προέρχομαι από μία εκκλησιαστική επαρχία που δοκιμάζει, τα τελευταία χρόνια και τις δύο αυτές τραγικές πραγματικότητες. Η Μαγνησία, από τόπος βιομηχανικής άνθισης και παραγωγής, έχει μεταβληθεί σε νεκροταφείο βιομηχανικών μονάδων, που στέκονται άψυχα κουφάρια να θυμίζουν μια άλλη, καλύτερη εποχή, τροφοδοτώντας, παράλληλα,

τους δείκτες της ανεργίας. Από τόπος πληθώρας επενδυτικών ευκαιριών, στις οποίες και η τοπική Εκκλησία μπορεί και θέλει να έχει ευεργετική συμβολή, έχει μεταβληθεί σε πεδίο δόξης, γραφειοκρατικών αγκυλώσεων, πολιτικής ατολμίας και στείρας άρνησης, που στερούν την περιοχή και τους κατοίκους της από σίγουρες πηγές ανάπτυξης και οικονομικής ανάκαμψης. Άρα, δικαίως ο τουρισμός χαρακτηρίζεται και είναι «η βαριά βιομηχανία» της χώρας για την ανάπτυξη και αξιοποίηση της οποίας, όλοι, για την ώρα τουλάχιστον, ομονοούν.

Ο τουρισμός, ως έννοια, κρύβει μέσα του την διαχρονική ανάγκη του ανθρώπου να μετακινείται, να ταξιδεύει, να γνωρίζει, να επικοινωνεί. Περικλείει την βούληση για ξεκούραση, αναζωογόνηση, χαλάρωση και αναψυχή. Όλα αυτά είναι στοιχεία απολύτως σεβαστά, που αναλογούν στις ελεύθερες δημοκρατικές κοινωνίες, οι οποίες αναγνωρίζουν στους πολίτες το δικαίωμα να αξιοποιούν τον χρόνο και τις οικονομικές τους δυνατότητες, όπως επιθυμούν, στο πλαίσιο του σεβασμού των όποιων ιδιαιτεροτήτων και χαρακτηριστικών - εθνικών, θρησκευτικών, πολιτιστικών - διακρίνουν τους τόπους που επισκέπτονται. Πολλές φορές, όμως, τα ευγενή και αποδεκτά αυτά χαρακτηριστικά του τουρισμού, αλλοιώνονται δραματικά, όταν λαμβάνουν ιδιώματα προσβλητικά του ανθρωπίνου προσώπου, όταν λειτουργούν προς την κατεύθυνση της ικανοποίησης των πλέον αρρωστημένων ενστίκτων, εκεί όπου κυριαρχεί η ισχύς τους χρήματος, το οποίο μπορεί να αγοράζει και να πουλά ψυχές και σώματα, καταπατώντας βάνουσα τα ανθρώπινα δικαιώματα, που θυσιάζονται στον βωμό του παρακμιακού ηδονισμού. Αλλοιώνονται, επίσης, όταν οι θεράποντες της τουριστικής βιομηχανίας δέχονται να γίνουν συνεργοί στην παρακμή του ανθρωπίνου ήθους, μετατρέποντας ολόκληρες ξενοδοχειακές μονάδες, ακόμα και παραλιακές περιοχές, σε γκέτο ελεγχόμενων σεξουαλικών ιδιαιτεροτήτων, για την προσέλκυση ξένων, κυρίως, εύρωστων οικονομικά τουριστών, με το πρόσχημα της αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης, όπως, δυστυχώς, συμβαίνει, επ' εσχάτων και στην πατρίδα μας. Σε περιόδους οικονομικής δυσπραγίας και δυστοκίας, σαν τη σημερινή, κατά τις οποίες οι άνθρωποι αναγκάζονται να περιορίσουν το εύρος της τουριστικής τους δραστηριότητας, ο σκοπός δεν πρέπει ν' αγιάζει τα μέσα, έστω κι αν η προοπτική αυτή είναι άκρως προκλητική. Κυρίως στον τόπο μας, που κουβαλά μια ζωντανή και ιερή θρησκευτική και πολιτιστική παράδοση και κληρονομιά, τέτοιου είδους επιλογές είναι καλό και σκόπιμο ν' αποφεύγονται, έστω κι αν το τίμημα, προς καιρόν, είναι μεγάλο. Δόξα τω Θεώ, εναλλακτικές λύσεις και επιλογές υπάρχουν, αρκεί να αναζητηθούν, εντοπιστούν και, καταλλήλως, αναδειχθούν και προβληθούν, με την συνεργασία όλων των θεσμικών παραγόντων.

Η επιλογή του θρησκευτικού τουρισμού είναι μία απ' αυτές και θα μάς απασχολήσει σ' αυτή την Ημερίδα. Θα μού επιτρέψετε, όμως, να εκκλησιαστικοποιήσω τον όρο και να τον μετατρέψω σε προσκυνηματικές περιηγήσεις, αφού αυτή είναι η επίσημη ονομασία που απέδωσε η Εκκλησία της Ελλάδος στον νέο, σχετικά, αυτόν τομέα της διακονίας της. Σύμφωνα, μάλιστα, με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, οι Προσκυνηματικές περιηγήσεις «παρουσιάζουν ανθεκτικότητα σε περιόδους κρίσης, σε αντίθεση με τον τουρισμό αναψυχής»¹. Οι προσκυνηματικές περιηγήσεις ξεφεύγουν από το

---

¹ Καθημερινή, 28/10/2010

στενό πλαίσιο του τουριστικού μοντέλου που όλοι γνωρίζουμε. Δε στοχεύουν απλά στην απαραίτητη αναψυχή και ξεκούραση που αναζητά εναγωνίως, πολλές φορές, ο άνθρωπος της εποχής μας, αλλά επιδιώκουν να ερεθίσουν τα πνευματικά και θρησκευτικά του αισθητήρια, καλώντας τον σε κάτι ιδιαίτερο και ξεχωριστό. Αξιοποιείται έτσι και ευλογείται ένας πανανθρώπινος πόθος ψυχής και μια ανάγκη του πνεύματος του ανθρώπου να έρθει σε επαφή με τόπους, πρόσωπα, παραστάσεις και εικόνες, τα οποία κουβαλούν ένα ειδικό βάρος, περιέχουν θαυμαστούς συμβολισμούς και δίνουν αφορμές για έναν μοναδικό διάλογο με το παρελθόν, που συμπλέκεται εκπληκτικά με το παρόν, μεταφέροντας το άρωμα του πνεύματος και του πολιτισμού που ενυπάρχουν και διασώζονται μέσα στο Ορθόδοξο εκκλησιαστικό βίωμα και γεγονός.

Οι προσκυνηματικές περιηγήσεις παίρνουν επίσημη και θεσμική μορφή, στο πλαίσιο της Εκκλησίας της Ελλάδος, πριν ακριβώς δέκα χρόνια. Ήταν 23 Νοεμβρίου του 2000 όταν η Ιερά Σύνοδος έκανε δεκτή την εμπνευσμένη πρόταση του αιμνήστου Προέδρου της, Αρχιεπισκόπου Αθηνών & Πάσης Ελλάδος κυρού Χριστοδούλου, για την ανάγκη δημιουργίας Συνοδικού Γραφείου Προσκυνηματικών Περιηγήσεων, **«ίνα αναδείξη τον θρησκευτικόν, ιστορικόν και πολιτισμικόν πλούτον, τον αποτεθησαυρισμένον εν τοις ιεροίς σκηνώμασι της πίστεως ημών, ταις ιεραίς, δηλονότι, Μοναίς και τοις λοιποίς Ιεροίς Προσκυνήμασι της Πατρίδος ημών...»**², όπως χαρακτηριστικά σημειωνόταν σε σχετικό Συνοδικό Εγκύκλιο Σημείωμα της εποχής.

Σ' αυτούς τους τρεις συγκεκριμένους πυλώνες πάνω στους οποίους εδράζεται η ιδέα των Προσκυνηματικών Περιηγήσεων, όπως τις αντιλαμβάνεται η Εκκλησία μας και στους οποίους εργάζεται συστηματικά το Συνοδικό μας Γραφείο, επιτρέψτε μου να προσθέσω και έναν τέταρτο, ο οποίος, κατά τη γνώμη μου, είναι άκρως σημαντικός στην εποχή μας, την διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης. Επ' αυτών θα καταθέσω μερικές απλές σκέψεις, προτείνοντας την άλλη πρόταση σε όσους επιθυμούν να εμπλακούν σ' αυτή τη διαδικασία, είτε ως διοργανωτές Προσκυνηματικών περιηγήσεων, είτε ως απλοί προσκυνητές.

A. Ανάδειξη του Θρησκευτικού μας πλούτου

Ο Ελλαδικός χώρος είναι κατάσπαρτος από ιερά σημεία και προορισμούς, δηλωτικούς της διαχρονικής θρησκευτικότητας που χαρακτηρίζει τον λαό μας. Ιερές Μονές, Ιερά Προσκυνήματα, Ναοί και Εξωκλήσια, στην Ηπειρωτική και Νησιωτική Ελλάδα, στις πόλεις και στα χωριά, μαρτυρούν ότι ο τόπος μας είναι ζυμωμένος με την Ορθόδοξη πίστη και αυτή, με τη σειρά της, ζυμωμένη με τις τύχες και την ιστορική μοίρα του λαού μας. Αυτοί οι τόποι είναι και μπορούν να γίνουν, έτι περισσότερο, προσκυνηματικοί προορισμοί, προσφέροντας στους επισκέπτες τους πράγματα που δε θα βρουν αλλού.

Προσφέρουν εμπειρία της Ορθόδοξης πίστης και παράδοσης, όπως αυτή διασώζεται διαχρονικά στα μοναδικά Μοναστικά κέντρα της πατρίδος μας. Μοναστικές κοινότητες, όπως του Αγίου Όρους και των Μετεώρων, αποτελούν αναγνωρισμένα και κατοχυρωμένα σημεία θρησκευτικής αναφοράς, οικουμενικής εμβέλειας. Στα

---

² Αριθμ.3429/1594/2/1/2001

Μοναστήρια μας συναντά κανείς την αυθεντική και γνήσια έκφραση της Ορθοδοξίας, την καθάρια όψη του λατρευτικού μας πλούτου, την ανεπηρέαστη, από κοσμικές παρεμβάσεις, μορφή της Ορθόδοξης πνευματικότητας.

Τα Μοναστήρια μας και οι άλλοι προσκυνηματικοί προορισμοί προσφέρουν κοινωνία ζωής με τον ανεκτίμητο αγιολογικό μας πλούτο, καθώς ο τόπος μας είναι ποτισμένος με τα αίματα Αγίων Μαρτύρων, με τα δάκρυα Οσίων Ασκητών και Μοναστών, με τους αγώνες Ομολογητών της πίστεως, με την σοφία μεγάλων Πατερικών μορφών, αλλά και σημαδεμένος από τα ίχνη των Αποστολικών βημάτων, που έφεραν το μήνυμα του Ευαγγελίου στον Ελλαδικό και Ευρωπαϊκό χώρο.

Ο θρησκευτικός μας πλούτος, όμως, δεν περιορίζεται μόνο στους πνευματικούς θησαυρούς του παρελθόντος. Συνίσταται και στην πνευματική ακτινοβολία συγχρόνων αγιασμένων μορφών, γυναικείων και ανδρικών, που επανδρώνουν και λειτουργούν τα ιερά μας προσκυνήματα. Τα πρόσωπα αυτά γίνονται πόλος έλξης προς όλους εκείνους τους προσκυνητές που αναζητούν την ουσιαστική αναψυχή, κουρασμένοι από το βάρος των βιοτικών αναγκών και ευθυνών. Είναι τα πρόσωπα που αναπαύουν τις ψυχές, που αφιερώνουν τα ζώή τους στην προσευχή, στην εξομολόγηση, αλλά και στην επικοινωνία της αλήθειας, τον διάλογο της αγάπης, προς κάθε άνθρωπο ξεχωριστά, με απεριόριστη υπομονή, χωρίς όρους, προϋποθέσεις και ιδιοτέλειες.

B. Ανάδειξη του ιστορικού μας πλούτου

Η ανάπτυξη των Προσκυνηματικών περιηγήσεων μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην προσέγγιση της Ελληνικής ιστορίας, καθώς πλήθος θρησκευτικών προορισμών είναι συνδεδεμένοι με την ιστορική πορεία του τόπου μας. Η αλήθεια αυτή είναι καρπός της διαχρονικής συνεισφοράς της Εκκλησίας μας στους ιστορικούς αγώνες του Έθνους και της ευεργετικής, σε βαθμό θυσίας, παρουσίας της σε κορυφαίους σταθμούς της νεώτερης και όχι μόνο ιστορίας του. Είναι, όμως και απόδειξη του ρόλου που καλείται να διαδραματίσει η Εκκλησία μας στην πορεία του χρόνου, που δεν περιορίζεται στην μονομερή κάλυψη θρησκευτικών αναγκών, αλλά επεκτείνεται στην καθολική αντιμετώπιση των προβλημάτων και κρίσεων του λαού, που συχνά, χαρακτηρίζουν ολόκληρες ιστορικές εποχές και περιόδους.

Πασίγνωστοι Προσκυνηματικοί προορισμοί, κυρίως Ιερές Μονές, διαδραμάτισαν σημαίνοντα ρόλο στους αγώνες του Έθνους για την ελευθερία του. Τα Μοναστήρια μας λειτούργησαν ως ορμητήρια των αγωνιστών, καταφύγια των κατατρεγμένων, πυριτιδαποθήκες του αγώνα, κρησφύγετα των αντιστασιακών, τόποι διακίνησης επαναστατικών ιδεών. Συνέβαλαν στην αναχαίτιση των εξισλαμισμών, στην διατήρηση της Ελληνικότητας του λαού, στην σωτηρία της Ελληνικής Παιδείας, στην διαφύλαξη των αρχών και των ιδεωδών του Ελληνικού πολιτισμού.

Καταγράφουμε λίγα μόνο ανάλογα ιστορικά σημεία που κοσμούν τις σελίδες της Εκκλησιαστικής και Εθνικής μας ιστορίας:

1. Την Μονή Αγίας Λαύρας απ' όπου ξεκίνησε ο αγώνας του '21
2. Την Μονή Μεγάλου Σπηλαίου, που λειτούργησε ως ο πυρήνας των Επαναστατικών σχεδίων της Φιλικής Εταιρείας και τόπος θυσίας των μοναχών από τους Γερμανούς κατακτητές

3. Την Μονή Πεντέλης στην Αττική, που διέσωσε τα Ελληνικά γράμματα στο περίφημο κρυφό σχολειό
4. Την Μονή Τατάρνης στην Ευρυτανία, που λειτούργησε ως κρησφύγετο κλεφτών και αρματολών
5. Την Μονή Αρκαδίου στην Κρήτη, που έγινε ολοκαύτωμα θυσίας στον αγώνα της ελευθερίας
6. Την Μονή Αγίων Τεσσαράκοντα στην Σπάρτη, που έκρουσε και διέσωσε πλειάδα Άγγλων στρατιωτών την περίοδο της κατοχής
7. Την Μονή Οσίου Λουκά Βοιωτίας που υπήρξε καταφύγιο και κέντρο εφοδιασμού των μελών της Αντίστασης
8. Την Μονή Αγίου Ιεροθέου στα Μέγαρα, που περιέθαλψε και διέσωσε Βρετανούς και Νεοζηλανδούς στρατιώτες
9. Τις Μονές Παναγίας Ξενιάς και Φλαμουρίου στην Μαγνησία που λειτούργησαν ως έδρες αντιστασιακών ομάδων
10. Την Μονή Δαμάστας στην Φθιώτιδα που φυγάδευσε πλήθος Νεοζηλανδών στρατιωτών
11. Την Μονή Μυρσινιδίου Χίου που τιμήθηκε από την Ελληνική και ξένες Κυβερνήσεις για την προσφορά της στο έργο των συμμάχων
12. Την Μονή Παναγίας Τουρλιανής Μυκόνου που έκρυβε τον ασύρματο της Αντίστασης
13. Τις Αγιορείτικες Μονές Μεγίστης Λαύρας, Ιβήρων και Καρακάλου, που έκρυβαν και φυγάδευαν αντάρτες και συμμάχους πολεμιστές
14. Το Ιερό Προσκύνημα της Παναγίας στην Τήνο που συνδέθηκε με τον προκλητικό τορπιλισμό της Έλλης τον Δεκαπενταύγουστο του 1940

Θα μπορούσαμε να παραθέσουμε ατελείωτο κατάλογο αναλόγων Εκκλησιαστικών ιστορικών τόπων και μνημείων, να μιλήσουμε για τις θυσίες των παπάδων και των Καλόγερων, αλλά δεν το επιτρέπει ο χρόνος, ούτε και η θεματική της σημερινής μας συνάντησης. Κάναμε, όμως, αυτή την μικρή αναφορά για να αποδείξουμε ότι η προσέγγιση των Προσκυνηματικών αυτών προορισμών λειτουργεί από μόνη της ως μάθημα ιστορικής αυτοσυνειδησίας και αυτογνωσίας, ως καταλυτική απάντηση στους αρνητές και διαγραφείς της ιστορικής αλήθειας, ως εφικτός τρόπος ανάδειξης του ιστορικού μας πλούτου, γεγονός που πρέπει να εκμεταλλευτούμε για την προσέλκυση εγχώριων και ξένων περιηγητών, που αναζητούν κάτι διαφορετικό από τα τετριμμένα στις τουριστικές τους εξορμήσεις.

Γ. Ανάδειξη του Πολιτιστικού μας πλούτου

Η πρόταση των Προσκυνηματικών περιηγήσεων, του θρησκευτικού, λεγόμενου, τουρισμού, δεν μπορεί παρά να έχει και πολιτιστικό περιεχόμενο. Δόξα τω Θεώ, ο τόπος μας ευλογήθηκε να διαθέτει πολιτισμό διαχρονικά ζωντανό, που λειτούργησε και ακόμα λειτουργεί ως φως πορείας του παγκόσμιου πολιτισμού. Σημαντική συμβολή στην δημιουργία, διατήρηση και εξάπλωση αυτού του πολιτισμού υπήρξε και είναι η Εκκλησία μας. Τα Μοναστήρια μας, καθώς και παλαιοί Ναοί των πόλεων και των χωριών,

λειτουργήσαν ως εργαστήρια παραγωγής πολιτισμού, σε περιόδους, μάλιστα, κατά τις οποίες το Έθνος απειλήθηκε και γνώρισε πολιτιστική ένδεια και παρακμή.

Οι Προσκυνηματικοί μας προορισμοί λειτουργούν σήμερα και ως θεραπευτήρια Τέχνης και Πολιτισμού. Ευγενείς τέχνες όπως η Αγιογραφία, η ψηφιδογραφία, η ξυλογλυπτική, η μαρμαρογλυπτική, η συντήρηση κειμηλίων, η υφαντουργία κ.άλ. διασώζονται και ευδοκούν στα Μοναστήρια της πατρίδας μας, παράγοντας μοναδικής πολιτιστικής και θρησκευτικής αξίας έργα τέχνης.

Στα Εκκλησιαστικά μας Μουσεία διαφυλάσσονται Ιερές Εικόνες, Λειτουργικά Σκεύη, ιερά άμφια και εξαρτήματα, άμεσα συνδεδεμένα με την πολιτιστική μας κληρονομιά, που έχει τις ρίζες της πολύ βαθιά στο χρόνο. Λειτουργούν περίφημες Βιβλιοθήκες στα ράφια των οποίων κρύβονται αριστουργήματα των Αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, των Αγίων Πατέρων της Εκκλησίας, πρωτότυπες και σπάνιες ιστορικές εκδόσεις, αλλά και χειρόγραφα, έργα των μοναχών του παρελθόντος, που διέσωσαν από την εξαφάνιση τα απαραίτητα μνημεία του λόγου και της γραφής των Ελλήνων και όχι μόνο, μέχρι τις μέρες μας.

Χάρη στα Μοναστήρια μας, σήμερα και κυρίως τις Μονές του Αγίου Όρους, που τόσο βάνανυσα βάλλονται και αμφισβητούνται, υπάρχουν και είναι προσβάσιμα στους προσκυνητές – περιηγητές, είτε από κοντά, είτε μέσω διαδικτύου, είτε εκτιθέμενα σε μεγάλες διεθνείς και Ελληνικές εκθέσεις, μοναδικά κειμήλια του ιστορικού μας βίου και του πολιτιστικού μας πλούτου, τα οποία, διαφορετικά, θα είχαν παραδοθεί στις καταπακτές του χρόνου και στα χρονοντούλαπα της λήθης.

Θα τολμήσω να πω, όμως, ότι δεν μπορούμε να αποκλείουμε από την πολιτιστική μας κληρονομιά στην οποία μπορεί να στοχεύει, επίσης, ο θρησκευτικός τουρισμός, ακόμα και προορισμούς που ανήκουν στην προ Χριστού εποχή και θυμίζουν το αρχαιοελληνικό μας παρελθόν. Αξίζει και οι τόποι αυτοί να ενταχθούν στη στόχευση των αναλόγων δράσεων, με σκοπό όχι, ασφαλώς, την προσκυνηματική, αλλά την εγκυκλοπαιδική γνώση και προσέγγιση, καθότι και μέσα απ' αυτούς αποδεικνύεται η θρησκευτικότητα των Ελλήνων της εποχής εκείνης, τους οποίους αυτός ο Απόστολος Παύλος, μιλώντας στον Άρειο Πάγο, με ακροατήριο τους καλλιεργημένους Αθηναίους, χαρακτηρίζει «κατά πάντα ως δεισιδαιμονεστέρους»³, δηλ. από πάσης απόψεως θρησκευόμενους.

Δ. Διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης

Η διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης από τους ανθρώπους της εποχής μας, η προώθηση της λεγόμενης «πράσινης ανάπτυξης», για την οποία τόσος λόγος γίνεται στις μέρες μας, μπορούν κάλλιστα να βοηθηθούν μέσω των Προσκυνηματικών περιηγήσεων. Το οικοσύστημα στην πατρίδα μας, παρά τα ισχυρά πλήγματα που έχει υποστεί τις τελευταίες δεκαετίες από την αυθαίρετη δόμηση, τις καταστροφικές πυρκαγιές, την προσωπική μας επιπολαιότητα και την έλλειψη εθνικής πολιτικής, εξακολουθεί να διατηρείται σε άκρως ικανοποιητικά επίπεδα και να προκαλεί παγκόσμιο ενδιαφέρον. Σ' αυτό το μοναδικού φυσικού κάλλους Ελληνικό οικοσύστημα ο Θεός «φύτεψε» ιερούς

---

³ Πράξ. 17,22

τόπους μοναχικής ασκήσεως και προσκυνήματος, που μπορούν να λειτουργήσουν ελκυστικά για την προσέλκυση προσκυνητών, χωρίς, όμως, να παραβιάζεται η αυτοτέλεια, η ελευθερία και η ησυχία των εγκαταβιούντων σ' αυτούς. Η ύπαρξη, εξάλλου, των ιερών αυτών τόπων λειτουργεί από μόνη της προστατευτικά προς το οικοσύστημα και το περιβάλλον, αφού το διασφαλίζει από ανίερα και καταστροφικά συμφέροντα, σκεπάζοντάς το κάτω από την ομπρέλα της Εκκλησιαστικής ιδιοκτησίας.

Η ανάπτυξη της οικολογικής συνείδησης, όμως, στους ιερούς αυτούς προσκυνηματικούς τόπους διασφαλίζεται και από μία ακόμη δραστηριότητα, στην οποία επιδίδονται, με ιδιαίτερη έφεση, αρκετές μοναστικές μας κοινότητες ανά την Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια, παραδίδοντας μαθήματα οικολογικού τρόπου ζωής. Πρόκειται για την καλλιέργεια πάσης φύσεως βιολογικών προϊόντων, με παραδοσιακό τρόπο, που διαφυλάσσει την ποιότητά τους και προτείνει το γνήσιο και το αυθεντικό στα γεωργικά παράγωγα, σε αντίθεση με την αφθονία προϊόντων χαμηλής ποιότητας ή και μεταλλαγμένων που κατακλύζουν, μαζικά, την Ελληνική αγορά. Ενδεικτικά αναφέρω τις Ιερές Μονές Παναγίας Χρυσοπηγής, στην Κρήτη, Τιμίου Προδρόμου Ανατολής Αγιάς, στη Θεσσαλία και Ορμυλίας Χαλκιδικής, στη Μακεδονία, που πρωτοπορούν στον τομέα αυτό.

Η τετραπλή, λοιπόν, πρόταση της ανάδειξης του θρησκευτικού, ιστορικού και πολιτιστικού μας πλούτου, αλλά και της ανάπτυξης οικολογικής συνείδησης, όπως συνοπτικά παρουσιάστηκε, μπορεί και πρέπει να λειτουργήσει ως πρόκληση για την περαιτέρω ανάπτυξη και προώθηση των προσκυνηματικών περιηγήσεων, επ' ωφελεία όλων των εμπλεκομένων παραγόντων: της Εκκλησίας, του Κράτους, των φορέων πολιτισμού, των τουριστικών φορέων της πατρίδος μας. Κυρίως, όμως, των επισκεπτών – περιηγητών – τουριστών, εκείνων που αναζητούν την άλλη, την ποιοτική πρόταση, για την περίοδο των διακοπών τους, αρνούμενοι τον πειρασμό του στείρου και μονοδιάστατου καταναλωτισμού.

Το γραφείο Προσκυνηματικών Περιηγήσεων της Εκκλησίας της Ελλάδος, στη δεκαετή, μέχρι σήμερα, πορεία του, έχει διαγράψει σπουδαίο έργο στην κατεύθυνση αυτή, παρεμβαίνοντας σε διεθνή και εγχώρια βήματα, προκειμένου να καταδείξει ότι ο τόπος μας είναι ένας εξαιρετικός προσκυνηματικός προορισμός τον οποίο αξίζει να επισκεφθεί κανείς. Συνεργάζεται, επίσης, με αντίστοιχες υπηρεσίες, σε Διορθόδοξο, Διαχριστιανικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο, λαμβάνοντας και προσφέροντας πολύτιμη γνώση και εμπειρία. Βρίσκεται, τέλος, σε διαρκή συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού, τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες και τους παράγοντες του τουρισμού στη χώρα μας, θέλοντας να βοηθήσει στην προσπάθεια που καταβάλλεται για την προβολή της Ελλάδος και την ανάδειξή της σε τόπο και προσκυνηματικού τουρισμού, οικουμενικής εμβέλειας.

Πριν σάς ευχαριστήσω για την προσοχή σας, θα ήθελα να συγχαρώ, από καρδιάς, τους διοργανωτές της σημερινής Ημερίδας. Το Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, καθώς και το Τμήμα Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Τ.Ε.Ι. Αθηνών που επιδεικνύουν σοβαρό ενδιαφέρον για τον νέο αυτόν τομέα Εκκλησιαστικής διακονίας, αλλά και τουριστικής ανάπτυξης, κοιτώντας στο μέλλον. Είναι πολύ σημαντικό να προκύψουν από τις Ανώτατες βαθμίδες της Εκπαίδευσης, νέοι επιστήμονες που θα μπορέσουν να εργαστούν

και να διακονήσουν στον χώρο των Προσκυνηματικών περιηγήσεων, δίδοντας περαιτέρω κύρος και προοπτική στο σπουδαίο αυτό πεδίο δράσης και προσφοράς για τον τόπο μας.

Σάς ευχαριστώ